

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૨૦૪૭/૨૦૨૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી પ્રણવ ત્રિવેદી

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના

=====

મેસર્સ તાપી રેડી પ્લાર્ટ

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે શ્રી સૌરભ એસ. રાઘ (૧૧૩૬૪)

અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે શ્રી મયુર વી. ધોતરે (૭૦૧૮)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩ તરફે મદદનીશ સરકારી વકીલ સુશ્રી શ્રુંજલ શાહ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી પ્રણવ ત્રિવેદી

તારીખ: ૨૭/૧૧/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા દ્વારા)

૧. અરજદાર તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી મયુર ધોતરે અને સામાવાળાઓ તરફે

વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ સુશ્રી શ્રુંજલ શાહને સાંભળવામાં આવ્યા.

૨. રૂલ તુરંત જ પરત કરવાપાત્ર. વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ સુશ્રી શ્રુંજલ શાહ સામાવાળાઓ વતી રૂલની નોટિસની બજવણી સ્વીકારે છે. સંબંધિત પક્ષકારોની સંમતિથી, આ કેસ આજે જ સુનાવણી માટે હાથ પર લેવામાં આવે છે.

૩. હાલની રિટ અરજી નીચે મુજબની દાદ માટે દાખલ કરવામાં આવેલ છે:—

“૧૨ (એ) આપ નામદાર મહેરબાની કરીને આ અરજી દાખલ કરી મંજૂર કરશો;

(બી) આપ નામદાર મહેરબાની કરીને મેન્ડામસની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરીને સામાવાળા નં. ૨ — એપેલેટ ઓથોરિટી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ તારીખ ૨૩.૦૪.૨૦૨૫, જેનો નં. / નારાઅવે/ડિવિઝન—

૮/સુરત/જીએસટી/ડીઆરસી-૦૭/૨૨૦૫/૨૦૨૪-૨૫ /
૨૦૨૫-૨૬/ ૨૯૬/ ૭૪ છે, તેમજ સામાવાળા નં. ૩ - સત્તામંડળ
દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૨૪ નો ઓર્ડર-ઈન-
ઓરિજિનલ જેનો સંદર્ભ નં. ઝેડડી૨૪૦૨૨૪૦૬૦૬૮૩એલ છે, જેની
નકલો આ અરજી સાથે એનેક્ષર-“એ” સામૂહિક છે, તેને ન્યાયના હિતમાં
કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરશો;

વૈકલ્પિક રીતે

આપ નામદાર મહેરબાની કરીને સામાવાળા નં. ૨ - એપેલેટ ઓથોરિટી
સમક્ષ વૈધાનિક અપીલ દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબને માફ કરશો અને
સદર સામાવાળા નં. ૨ - એપેલેટ ઓથોરિટીને ન્યાયના હિતમાં કેસના
ગુણદોષ પર અપીલ સાંભળવાનો નિર્દેશ આપશો.”

૩.૧. આમ, અરજની કલમ દર્શાવે છે કે સામાવાળા નં. ૨ - એપેલેટ ઓથોરિટી
સમક્ષ વૈધાનિક અપીલ દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબને માફ કરવા માટે
અને સદર સામાવાળા સત્તામંડળને કેસના ગુણદોષ પર અપીલ
સાંભળવાનો નિર્દેશ આપવા માટે અરજદાર દ્વારા વૈકલ્પિક અરજ કરવામાં
આવેલ છે.

૪. સંક્ષિપ્તમાં હકીકતો એવી છે કે સામાવાળાઓ દ્વારા નાણાકીય વર્ષ
(એફવાય) ૨૦૧૮-૧૯ માટે ગુજરાત ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસીસ ટેક્સ એક્ટ,
૨૦૧૭ (જે હવે પછી "જીએસટી એક્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૭૩

હેઠળ તારીખ ૨૭.૧૨.૨૦૨૩ ની કારણદર્શક નોટિસ પાઠવવામાં આવી હતી, જેમાં જીએસટીઆર-૦૯ ના વાર્ષિક રિટર્ન ફાઇલ કરતી વખતે સાચી કર જવાબદારી જાહેર ન કરવા બદલ અરજદાર પાસેથી ખુલાસો માંગવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે અરજદાર દ્વારા જાવક સપ્લાય પરના કરની ઓછી ઘોષણા કરવામાં આવી હતી, જે બાબત જીએસટીઆર-૦૯ સાથે ડેટાનું સમાધાન કરવામાં આવતાં પ્રકાશમાં આવી હતી. તે મુજબ અરજદારે તારીખ ૧૦.૦૨.૨૦૨૪ ના રોજ સામાવાળા નં. ૩ ને જવાબ આપ્યો હતો.

૪.૧. ત્યાર બાદ, સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા સદર જીએસટી એક્ટની કલમ ૭૩ હેઠળ તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૨૪ નો ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. સદર હુકમથી વ્યથિત થઈને, અરજદારે તારીખ ૧૩.૦૮.૨૦૨૪ ના રોજ વિલંબથી એટલે કે લિમિટેશનની મુદત બહાર સદર જીએસટી એક્ટની કલમ ૧૦૭ હેઠળ વૈધાનિક અપીલ દાખલ કરી હતી. અરજદારે વિલંબ માફ કરવા અરજ કરી હતી, તેમ છતાં, સામાવાળા નં. ૨ એ ૦૨ મહિના અને ૧૬ દિવસના વિલંબના કારણોસર અપીલ ફગાવી દઈને તારીખ ૨૩.૦૪.૨૦૨૫ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કર્યો હતો. આમ, સદર જીએસટી એક્ટની કલમ ૧૦૭ ની જોગવાઈઓ હેઠળ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ અપીલને એપેલેટ ઓથોરિટી દ્વારા વિલંબના કારણોસર ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

પ. શરૂઆતમાં, અરજદાર તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી જય ધોતરેએ કલકત્તા હાઈકોર્ટના એસ.કે. ચક્રવર્તી એન્ડ સન્સ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, (૨૦૨૩) ૨ હાઈકોર્ટ કેસીસ (કેલ) ૧૯૫ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે અને એવી રજૂઆત કરી છે કે અપીલ દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબ એપેલેટ ઓથોરિટી દ્વારા લંબાવી શકાય છે અને એપેલેટ ઓથોરિટી ૬૦ દિવસ ઉપરાંતનો વિલંબ માફ કરવાની સત્તા ધરાવતી નથી તેવા આધાર પર અપીલ ફગાવી શકાય નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કલકત્તા હાઈકોર્ટે એવું ઠરાવવા માટે લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની જોગવાઈઓ, ખાસ કરીને લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૨૯(૨) સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૫ નો આશરો લીધો છે કે એપેલેટ ઓથોરિટી પાસે વિલંબ માફ કરવાનો વિવેકાધિકાર છે. જો કે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધોતરે દ્વારા નિખાલસપણે સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન (સિવિલ) ડાયરી નં. ૨૦૨૭૨/૨૦૨૪ માં, સદર ચુકાદા પર તારીખ ૩૦.૦૮.૨૦૨૪ ના હુકમથી સ્ટે આપવામાં આવ્યો છે. આમ, એવી વિનંતી કરવામાં આવે છે કે વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે કેમ કે એપેલેટ ઓથોરિટીએ એકાઉન્ટન્ટની નાદુરસ્ત તબિયતના કારણે અપીલ દાખલ કરવાના કારણની યોગ્ય મૂલવણી કરી નથી.

પ.૧. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ધંધો બંધ થઈ જવાના કારણે

તમામ ભાગીદારો વચ્ચેનો સંપર્ક તૂટી ગયો હતો અને તેઓ નિર્ધારિત લિમિટેશનની મુદતમાં અપીલ દાખલ કરવામાં અસમર્થ રહ્યા હતા તથા જરૂરી ભંડોળ એકત્ર કરવામાં સમય વીતી ગયો હતો. આમ, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એપેલેટ ઓથોરિટી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે.

૬. તેનાથી વિપરીત, સામાવાળા તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ સુશ્રી શ્રુંજલ શાહે આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ (સીટી) એલટીયુ, કાકીનાડા અને અન્ય વિ. ગ્લેક્સો સ્મિથ ક્લાઈન કન્ઝ્યુમર હેલ્થ કેર લિમિટેડ (૨૦૨૦) ૧૯ એસ.સી.સી. ૬૮૧ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા તરફ ધ્યાન દોર્યું છે અને રજૂઆત કરી છે કે વિલંબ માફ કરી શકાય નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વાસ્તવમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે કાયદામાં નિર્ધારિત મહત્તમ મુદત ઉપરાંત અપીલ ચાલુ રાખવા માટે અદાલત દ્વારા લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫ ની જોગવાઈઓ લાગુ કરી શકાય નહીં. વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ સુશ્રી શ્રુંજલ શાહ દ્વારા તારીખ ૧૪.૧૨.૨૦૦૭ ના રોજ નિર્ણિત અપીલ (સિવિલ) નં. ૫૯૪૯/૨૦૦૭ માં આપેલ મેસર્સ સિંઘ એન્ટરપ્રાઈઝીસ વિ. કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, જમશેદપુર અને અન્ય ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે અને રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ધંધો બંધ થવા અંગે અપીલમાં રજૂ કરવામાં આવેલ કારણ પણ ગળે ઉતરે તેવું નથી.

તેથી, એપેલેટ ઓથોરિટીએ અપીલને યોગ્ય રીતે જ ફગાવી દીધી છે.

૭. અમે સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને રેકર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કરતાં જણાય છે કે, સદર જુએસટી એક્ટની કલમ ૧૦૭ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ૨ મહિના અને ૧૬ દિવસની લિમિટેશનની મુદત બહાર અપીલ દાખલ કરવા અંગેની ઉપરોક્ત હકીકતો વિવાદમાં નથી. સદર જુએસટી એક્ટની કલમ ૭૩ હેઠળ પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૨૪ ના ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલ સામે અરજદારે તારીખ ૧૩.૦૮.૨૦૨૪ ના રોજ અપીલ દાખલ કરી હતી જે લિમિટેશનની મુદત બહારની હતી. સદર જુએસટી એક્ટના પ્રકરણ ૧૮ હેઠળની કલમ ૧૦૭ ની જોગવાઈઓ અપીલ દાખલ કરવાની શરત નિર્ધારિત કરે છે, જે નીચે મુજબ છે:—

કલમ ૧૦૭. એપેલેટ ઓથોરિટી સમક્ષ અપીલો.—

(૧) આ અધિનિયમ અથવા રાજ્ય ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસીસ ટેક્સ એક્ટ અથવા કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસીસ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ નિર્ણાયક સત્તામંડળ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ કોઈપણ નિર્ણય અથવા હુકમથી વ્યથિત કોઈપણ વ્યક્તિ, સદર નિર્ણય અથવા હુકમની જાણ તે વ્યક્તિને કરવામાં આવે તે તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી એપેલેટ ઓથોરિટી સમક્ષ અપીલ કરી શકશે.

(૨) xxx xxx

(૩) xxx xxx

(૪) એપેલેટ ઓથોરિટી, જો તેને ખાતરી થાય કે અપીલકર્તા યથાપ્રસંગ ઉપરોક્ત ત્રણ મહિના અથવા છ મહિનાની મુદતમાં અપીલ રજૂ કરવામાં પૂરતા કારણોસર અસમર્થ રહ્યો હતો, તો તેને વધુ એક મહિનાની મુદતમાં અપીલ રજૂ કરવાની મંજૂરી આપી શકશે.”

૮. આમ, ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલ સામે અપીલ રજૂ કરવાની મહત્તમ મુદત ૩ મહિનાની હતી અને ત્યાર બાદ, જો એપેલેટ ઓથોરિટીનો એવો અભિપ્રાય હોય કે અપીલકર્તા અપીલ રજૂ કરવામાં પૂરતા કારણોસર અસમર્થ રહ્યો હતો, તો તેને વધુ એક મહિનાની મુદતની અંદર રજૂ કરવાની મંજૂરી આપી શકાય છે. આમ, મહત્તમ મુદત ૧૨૦ દિવસની રહેશે એટલે કે એક મહિનાની મંજૂરી માત્ર ત્યારે જ મળે છે જો એપેલેટ ઓથોરિટીને ખાતરી થાય કે અપીલકર્તા ત્રણ મહિનાની મુદતમાં અપીલ રજૂ કરવાથી પૂરતા કારણોસર અસમર્થ રહ્યો હતો. આમ, પ્રથમ તબક્કે, અરજદારે ત્રણ મહિનાની મુદતમાં અપીલ દાખલ કરવાની રહેતી હતી, અને જો એપેલેટ ઓથોરિટીને ખાતરી થાય કે ત્રણ મહિનાની મુદતમાં અપીલ દાખલ ન કરવા માટે અરજદાર દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલ કારણ વ્યાજબી છે, તો જ એપેલેટ ઓથોરિટી પાસે તેને રજૂ કરવા માટે વધુ એક મહિનો આપવાની સત્તા છે.

૮.૧. હાલના કેસમાં, અરજદારે ઉપરોક્ત મુદત ઉપરાંત ૨ મહિના અને ૧૬ દિવસના સમયગાળા બાદ અપીલ દાખલ કરેલ છે. આમ, જો એપેલેટ ઓથોરિટીએ પોતાના વિવેકાધિકારથી વિલંબથી અપીલ દાખલ કરવા માટે અરજદાર દ્વારા દર્શાવેલ કારણ સ્વીકાર્યું હોત તો પણ, એપેલેટ ઓથોરિટી પાસે માત્ર એક મહિનાના સમયગાળા માટેનો વિલંબ માફ કરવાની અને આવી અપીલને માત્ર એક મહિનાની લિમિટેશનની મુદતમાં દાખલ કરવાની મંજૂરી આપવાની સત્તા હતી. આમ, એપેલેટ ઓથોરિટીએ ચોકસાઈપૂર્વક ઠરાવ્યું છે કે તેની પાસે ૧૨૦ દિવસની લિમિટેશનની મુદત ઉપરાંત અપીલ દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબને માફ કરવાની સત્તા નથી.

૯. તેમ છતાં, જે મુદ્દો વિચારણા માંગી લે છે તે એ છે કે શું આ અદાલત એપેલેટ ઓથોરિટીના હુકમને રદ કરી શકે અને એપેલેટ ઓથોરિટીને માફીપાત્ર મુદત ઉપરાંત અપીલ સ્વીકારવાનો નિર્દેશ આપી શકે કે નહીં?

૧૦. આ તબક્કે, અમે ગ્લેક્સો સ્મિથ ક્લાઈન કન્ઝ્યુમર હેલ્થ કેર લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના તારણોનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ. સર્વોચ્ચ અદાલતે સેલ્સ ટેક્સ અને વેટ, આંધ્ર પ્રદેશ વેલ્યુ એડેડ ટેક્સ એક્ટ, ૨૦૦૫ તથા લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૩૧ ની જોગવાઈઓ, જે એપેલેટ ઓથોરિટીને વિલંબ માફ કરવાની સત્તા આપે છે અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટની સત્તાને સમકક્ષ મુદ્દાની ચકાસણી કરતી વખતે ઠરાવ્યું છે કે જો કુલ સંયુક્ત મુદત

બાદ અપીલ દાખલ કરવામાં આવે તો એપેલેટ ઓથોરિટી પાસે વિલંબ માફ કરવાની કોઈ સત્તા નથી. જો કે, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટની સત્તાઓ વિશાળ હોવા છતાં, તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ સર્વોચ્ચ અદાલતને પ્રદાન કરવામાં આવેલી સંપૂર્ણ સત્તાઓ કરતાં ચોક્કસપણે વિશાળ નથી. તે નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:—

“૧૬. નિઃશંકપણે, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટની સત્તાઓ વિશાળ છે, પરંતુ તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ આ અદાલતને પ્રદાન કરવામાં આવેલી સંપૂર્ણ સત્તાઓ કરતાં ચોક્કસપણે વિશાળ નથી. અનુચ્છેદ ૧૪૨ એ પક્ષકારોને સંપૂર્ણ ન્યાય આપવા માટે, બંધારણ હેઠળની સમગ્ર ન્યાયિક સત્તાઓનો સંગ્રહ અને ભંડાર છે. તે સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ, આ અદાલતે ધારાસભાના આશયને ધ્યાનમાં રાખવો જરૂરી છે અને વૈધાનિક જોગવાઈને નિરર્થક બનાવવાની નથી. ઓઈલ એન્ડ નેચરલ ગેસ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. ગુજરાત એનર્જી ટ્રાન્સમિશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્ય ના કેસમાં આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના તાજેતરના ચુકાદામાં, આ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલ વૈધાનિક અપીલ ૭૧ દિવસની મુદતવીતી હતી અને ઇલેક્ટ્રિસિટી એક્ટ, ૨૦૦૩ ની કલમ ૧૨૫ ની દ્રષ્ટિએ વિલંબ માફ કરવાની મહત્તમ સમયમર્યાદા માત્ર ૬૦ દિવસની હતી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અપીલ ૬૦ દિવસના માફીપાત્ર સમયગાળા બહાર રજૂ

કરવામાં આવી હતી. પરિણામે, આ અદાલત ૭૧ દિવસનો વિલંબ માફ કરી શકી ન હોત. નોંધનીય છે કે, અપીલ દાખલ કરતી વખતે, અદાલતે અપીલ દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબ માફ કર્યો હતો. જો કે, અપીલની અંતિમ સુનાવણી વખતે, અપીલ લિમિટેશનથી બાધિત હોવા અંગેનો વાંધો હકુમતનો પ્રશ્ન હોવાના કારણે ઉઠાવવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને સદર વાંધાનો નિકાલ કરતી વખતે, અદાલતે સિંઘ એન્ટરપ્રાઇઝીસ વિ. કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ, જમશેદપુર અને અન્ય, કમિશનર ઓફ કર્ટમ્સ એન્ડ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ વિ. હોંગો ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય, છત્તીસગઢ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ વિ. સેન્ટ્રલ ઇલેક્ટ્રિસિટી રેગ્યુલેટરી કમિશન અને અન્ય તથા સૂર્યચક્ર પાવર કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. ઇલેક્ટ્રિસિટી ડિપાર્ટમેન્ટ પ્રતિનિધિત્વ અધિક્ષક ઇજનેર, પોર્ટ બ્લેર અને અન્ય ના કેસોમાં આપેલા ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લીધો હતો અને એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે ઇલેક્ટ્રિસિટી એક્ટની કલમ ૧૨૫ માં નિર્ધારિત મહત્તમ મુદત ઉપરાંત અપીલ ચાલુ રાખવા માટે અદાલત દ્વારા લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫ નો આશરો લઈ શકાય નહીં.”

૧૧. આમ, ગ્લેક્સો સ્મિથ ક્લાઈન કન્ઝ્યુમર હેલ્થ કેર લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ચેતવણી આપી છે કે ઇલેક્ટ્રિસિટી એક્ટની કલમ ૧૨૫ માં પૂરી પાડવામાં આવેલ મહત્તમ મુદત ઉપરાંત અપીલ ચાલુ રાખવા માટે અદાલત (હાઈકોર્ટ) દ્વારા લિમિટેશન

એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫ ની જોગવાઈઓ લાગુ કરી શકાય નહીં, તેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:—

“૧૫..... મફતલાલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ના કેસમાં ત્યાર પછીના ચુકાદામાં, આ અદાલતે એવું અવલોકન કર્યું હતું કે કોઈ અધિનિયમ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અથવા ૩૨ હેઠળના ઉપાયને બાધિત અને સંકુચિત કરી શકે નહીં. જો કે, અદાલતે ચેતવણીનો સૂર ઉમેર્યો હતો અને સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે બંધારણીય અદાલત અધિનિયમની જોગવાઈઓમાં પ્રગટ થયેલા ધારાસભાના આશયની ચોક્કસપણે નોંધ લેશે અને કાયદાની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત રીતે તેની હકુમતનો ઉપયોગ કરશે. અલગ રીતે કહીએ તો, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટ પાસે વિશાળ હકુમત છે તે હકીકતનો અર્થ એવો નથી કે તે કાયદાની મૂળભૂત જોગવાઈઓની અવગણના કરી શકે અને એવા હુકમો પસાર કરી શકે જે કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પદ્ધતિ દ્વારા જ ઉકેલી શકાય છે.”

૧૨. સર્વોચ્ચ અદાલતે વિશેષ કાયદાના કિસ્સામાં લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૨૯(૨) ની જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત નિર્ણયોની શ્રેણીનો પણ સંદર્ભ લીધો છે. સદર ચુકાદામાં આપવામાં આવેલ તે પૈકીનો એક ઓએનજીસી વિ. ગુજરાત એનર્જી ટ્રાન્સમિશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ (૨૦૧૭) ૫ એસ.સી.સી. ૪૨ ના કેસમાં છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:—

“૧૫. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્ફટિકની જેમ સ્પષ્ટ થાય છે કે સુપ્રીમ કોર્ટ બાર એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૯૮) ૪ એસ.સી.સી. ૪૦૯ માં બંધારણીય બેંચે એવો ચુકાદો આપ્યો છે કે અંતુલે કેસ [એ.આર. અંતુલે વિ. આર.એસ. નાયક, (૧૯૮૮) ૨ એસ.સી.સી. ૬૦૨] માં અથવા યુનિયન કાર્બાઈડ કોર્પોરેશન કેસ [યુનિયન કાર્બાઈડ કોર્પોરેશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૫૮૪] માં પ્રેમ ચંદ ગર્ગ વિ. એક્સાઈઝ કમિશનર, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૯૯૬ માં નિર્ધારિત સિદ્ધાંત સાથે કોઈ મતભેદ નથી. નોંધનીય છે કે, જ્યારે લિમિટેશન અંગે ધારાસભા દ્વારા વૈધાનિક આદેશ હોય અને એવી પૂર્વધારણા હોય કે સાઠ દિવસથી વધુ નહીં તેટલા સમયગાળા માટે વિલંબ માફ કરી શકાય છે, ત્યારે કહેવાની જરૂર નથી કે તે જાહેર નીતિના કેટલાક અંતર્ગત, મૂળભૂત, સામાન્ય પ્રશ્નો પર આધારિત છે જેવું કે યુનિયન કાર્બાઈડ કોર્પોરેશન કેસ [યુનિયન કાર્બાઈડ કોર્પોરેશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૫૮૪] માં ઠરાવવામાં આવ્યું છે. છત્તીસગઢ એસઈબી વિ. સેન્ટ્રલ ઇલેક્ટ્રિસિટી રેગ્યુલેટરી કમિશન, (૨૦૧૦) ૫ એસ.સી.સી. ૨૩ માં આપેલ ચુકાદો તદ્દન સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે વિશેષ નિર્ણાયક મંચની રચના પર ભાર મૂકતી સદર અધિનિયમ પાછળની નીતિ, નિર્ણાયક અધિકારી અથવા યોગ્ય કમિશનના હુકમથી વ્યથિત વ્યક્તિની ફરિયાદોનો ઝડપથી નિકાલ કરવા માટે છે. આ અધિનિયમ લિમિટેશન

એક્ટની કલમ ૨૯(૨) ના અર્થમાં એક વિશેષ કાયદો છે અને તેથી, લિમિટેશન સંબંધિત જોગવાઈ બંધનકર્તા અસર ધરાવે છે અને તેના ફરજિયાત સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખીને તેનું પાલન કરવું જ પડશે. બીજી રીતે કહીએ તો, વર્તમાન પ્રકારના કેસમાં લિમિટેશનની જોગવાઈ, જ્યારે કાયદો આદેશ આપે છે કે આ અદાલત ૬૦ દિવસથી વધુ નહીં તેટલો વધારાનો વિલંબ માફ કરી શકે છે, ત્યારે તે કાયદાની જોગવાઈઓ અને નીતિના દાયરા અને વ્યાપમાં આવશે. તે લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૩ ને સમકક્ષ છે. તેથી, તે માફીપાત્ર નથી અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ નો આશરો લઈને તેને માફ કરી શકાય નહીં.”

૧૩. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ગ્લેક્સો સ્મિથ ક્લાઈન કન્ઝ્યુમર હેલ્થ કેર લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં વધુમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:—

૧૮. હવે અમે ઇલેક્ટ્રોનિક્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં આંદ્ર પ્રદેશ હાઈકોર્ટની પૂર્ણ પીઠના નિર્ણય પર પાછા આવી શકીએ છીએ, જેણે પાનોલી ઇન્ટરમીડિયેટ (ઇન્ડિયા) પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય ૧૮ માં ગુજરાત હાઈકોર્ટની પૂર્ણ પીઠ દ્વારા લેવામાં આવેલા અભિપ્રાયને અને ફિનિક્સ પ્લાસ્ટિક્સ કંપની વિ. કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ (અપીલ-૧), બેંગ્લોર ૨૦ માં કર્ણાટક હાઈકોર્ટના અભિપ્રાયને પણ અપનાવ્યો હતો. આ નિર્ણયોમાં લાગુ કરવામાં આવેલ તર્ક ભ્રામક આધાર પર આધારિત છે. કારણ કે, આ

નિર્ણયો એવા તર્ક પર આધારિત છે કે ૧૯૯૫ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ જેવી જોગવાઈ, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટની હુકમતને સંકુચિત કરી શકતી નથી. આ અભિગમ ક્ષતિપૂર્ણ છે. તે હાઈકોર્ટની હુકમત છીનવી લેવાની બાબત નથી. કોઈ ચોક્કસ કેસમાં, કરદાતા આકારણી હુકમને રિટ અરજી દ્વારા પડકારવા માટે અપીલની વૈધાનિક મુદત સમાપ્ત થાય તે પહેલાં હાઈકોર્ટનો આશરો લઈ શકે છે ૧૯ એ.આઈ.આર. ૨૦૧૫ ગુજ. ૯૭ ૨૦ ૨૦૧૩ (૨૯૮) ઈ.એલ.ટી. ૪૮૧ (કર્ણા.) ૩૩ તે આધાર પર કે સદર હુકમ હુકમત વિનાનો છે અથવા કાયદા અને પ્રક્રિયાના નિયમોની ધોર અવગણના કરીને કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનમાં હુકમતની મર્યાદાઓ ઓળંગીને કે બહાર જઈને પસાર કરવામાં આવ્યો છે, જ્યાં કોઈ પ્રક્રિયા નિર્દિષ્ટ નથી. હાઈકોર્ટ આવા પડકારને સ્વીકારી શકે છે અને અરજદારને એવા આધાર પર પણ બિન-દાવો કરી શકે છે કે વૈકલ્પિક અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ છે અને રિટ અરજદાર દ્વારા તેનો આશરો લેવો જોઈએ. તેમ છતાં, જો રિટ અરજદાર ૨૦૦૫ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ હેઠળ નિર્ધારિત ૬૦ દિવસની મહત્તમ લિમિટેશનની મુદત પૂરી થયા પછી હાઈકોર્ટનો આશરો લેવાનું પસંદ કરે, તો હાઈકોર્ટ ફરિયાદ નિવારણ માટેની વૈધાનિક મુદતની અવગણના કરી શકે નહીં અને સામાન્ય નિયમ તરીકે આવા પક્ષકારની રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખી શકે નહીં. તેમ કરવું એ ઓઈલ એન્ડ નેચરલ ગેસ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં

આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના સિદ્ધાંતના મૂળભૂત સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ હશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, હાઈકોર્ટ પાસે વિશાળ સત્તાઓ છે તે હકીકતનો અર્થ એ નથી કે તે એવી રિટ જારી કરશે જે ૨૦૦૫ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ હેઠળ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી વ્યવસ્થા અંગેના ધારાસભાના આશય સાથે અસંગત હોઈ શકે. તે નિર્દિષ્ટ જોગવાઈ પાછળની વૈધાનિક યોજના અને આશયને નિરર્થક બનાવી દેશે.

XXX XXX XXX

૨૨. એટલું અવલોકન કરવું પૂરતું છે કે આ નિર્ણય તે કેસની હકીકતો પર આધારિત છે અને એવી દલીલના સમર્થનમાં પૂર્વચુકાદા તરીકે ટાંકી શકાય નહીં કે અપીલ દાખલ કરવામાં મહત્તમ ૬૦ દિવસની વૈધાનિક મુદત ઉપરાંત રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હોય તો પણ આકારણી હુકમને પડકારતી રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવા હાઈકોર્ટ સ્વતંત્ર છે. અપીલનો ઉપાય કાયદા દ્વારા સર્જિત છે. જો કરદાતા દ્વારા ૨૦૦૫ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની દ્રષ્ટિએ ૬૦ દિવસની લંબાયેલી વૈધાનિક લિમિટેશનની મુદત બહાર અપીલ રજૂ કરવામાં આવે અને તેથી તેને ગ્રાહ્ય ન રાખવામાં આવે, તો તે મૂળભૂત અધિકારના ઉલ્લંઘનનો કેસ કેવી રીતે બની શકે, વૈધાનિક કે કાનૂની અધિકાર તો દૂર રહ્યો, તે સમજવું અશક્ય છે.”

૧૪. આમ, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે લિમિટેશનની મહત્તમ નિર્ધારિત મુદત પૂરી થયા પછી રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હોય તો પણ, વૈકલ્પિક અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોવા છતાં, હાઈકોર્ટ ફરિયાદ નિવારણ માટેની વૈધાનિક મુદતની અવગણના કરી શકે નહીં અને સામાન્ય બાબત તરીકે આવા પક્ષકારની રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખી શકે નહીં અને તેમ કરવું એ ઓએનજીસી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના સિદ્ધાંતના મૂળભૂત સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ હશે. સર્વોચ્ચ અદાલતે વધુમાં ઠરાવ્યું છે કે, જો કે હાઈકોર્ટ પાસે વિશાળ સત્તાઓ છે, પરંતુ તેનો અર્થ એવો નથી કે તે એવી રિટ જારી કરશે જે આંદ્ર પ્રદેશ વેલ્યુ એડેડ ટેક્સ એક્ટ, ૨૦૦૫ ની કલમ ૩૧ હેઠળ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી વ્યવસ્થા અંગેના ધારાસભાના આશય સાથે અસંગત હોઈ શકે અને જો તેમ કરવામાં આવે તો તે નિર્દિષ્ટ જોગવાઈ પાછળની વૈધાનિક યોજના અને આશયને નિરર્થક બનાવી દેશે. આમ, સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત સમાન સિદ્ધાંતો પર, અમે એપેલેટ ઓથોરિટી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમને રદ કરવા પ્રેરાતા નથી અને ખાસ કરીને એકાઉન્ટન્ટની બીમારી અને ધંધો બંધ થઈ જવા જેવા વિલંબ માફ કરવા માટે અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલા નબળા બહાનાઓને ધ્યાનમાં લેતાં અમે હસ્તક્ષેપ કરવા તૈયાર નથી.

૧૫. અમે મેસર્સ સિંઘ એન્ટરપ્રાઇઝ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના તારણોનો પણ સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, જેમાં સર્વોચ્ચ

અદાલતે સમાન ધોરણે અનુભવનો અભાવ અને ધંધો બંધ હોવાના બહાના હેઠળ અપીલ દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબના કારણને સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

૧૬. આમ, રિટ અરજી ફગાવી દેવામાં આવે છે. રૂલ ૨૬ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

(એ.એસ. સુપેરિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

(પ્રણવ ત્રિવેદી, ન્યાયમૂર્તિ)

ફાલ્ગુની/૫૧

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====